

İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
Journal of the Human and Social Science Researches
[2147-1185]

[itobiad], 2019, 8 (3): 2177/2202

**ABD'nin Avrupa Enerji Pazarına Yönelik İzlediği Dış Politika:
Kaya Gazı Devrimi ve Avrupa Pazarında Rus Hâkimiyetine
Karşı LNG Hamlesi**

Foreign Policy Followed by the U.S. in The European Energy
Market: Shale Gas Revolution and LNG Thrust Against The
Russian Dominance

Efe SIVIŞ

**Dr. Öğr. Üyesi, Fenerbahçe Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi,
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
Asst. Prof., Fenerbahçe University, Faculty of Economy and Administration,
Political Science and International Relations
e-mail: efe.sivis@fbu.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-1553-3554**

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 24.06.2019
Kabul Tarihi / Accepted : 18.09.2019
Yayın Tarihi / Published : 30.09.2019
Yayın Sezonu : Temmuz-Ağustos-Eylül
Pub Date Season : July-August-September

Atıf/Cite as: SIVIŞ, E. (2019). ABD'nin Avrupa Enerji Pazarına Yönelik İzlediği Dış Politika: Kaya Gazı Devrimi ve Avrupa Pazarında Rus Hâkimiyetine Karşı LNG Hamlesi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8 (3), 2177-2202. Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/issue/47378/581534>.

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012- Karabuk University, Faculty of Theology, Karabuk, 78050 Turkey. All rights reserved.

ABD'nin Avrupa Enerji Pazarına Yönelik İzlediği Dış Politika: Kaya Gazı Devrimi ve Avrupa Pazarında Rus Hâkimiyetine Karşı LNG Hamlesi

Öz

Bu makale, Avrupa gaz pazarının kapasitesini ve Rusya'nın ana gaz tedarikçisi olduğunu göz önünde bulundurmak suretiyle, Avrupa gaz pazarının halen gelişme sürecinde olan Kuzey Amerika gazı için henüz yararlanılmamış bir kaynak olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, ABD ve Rusya'nın enerji sektörü özelinde ilişkilerine jeopolitik çerçevede geniş ve kapsamlı genel bir bakış sunmakta, diğer yandan hem ABD hem de Rusya'nın enerji politikası için Avrupa enerji piyasasının önemini vurgulamaktadır. Makalede, güvenikleştirme teorisi ve enerji güvenliği kavramları çerçevesinde ABD'nin dış politikasının analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada yöntem olarak ABD'nin bölgeye ilişkin enerji politikaları bölgeselcilik kavramı çerçevesinde analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucu, ABD'nin Avrupa doğal gaz piyasalarındaki çıkarının, yalnızca Avrupa'nın Rus doğal gazına olan bağımlılığını azaltma konusunda 'yardım etmenin' ötesinde olduğunu, ABD'nin nihai dış politika hedefinin Avrupa'nın önde gelen bir doğal gaz tedarikçisi olarak tebarüz etmek olduğunu öngörmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Enerji Piyasası, Güvenikleştirme Teorisi, Enerji Güvenliği, Kuzey Akım 2, Kaya Gazı

Foreign Policy Followed by the U.S. in The European Energy Market: Shale Gas Revolution and Lng Thrust Against The Russian Dominance

Abstract

Considering the capacity of the European gas market and that Russia is the main gas supplier; this paper reveals that the European gas market remains an unused resource for the North American gas, which is still in the development process. The study provides a broad and extensive general viewpoint to the U.S. and Russian relationships specific to the energy sector within a geopolitical framework and also emphasizes the importance of the European energy market for the energy politics of both U.S. and Russia. In the paper, it is aimed to analyze the U.S. foreign policy within the frame of the concepts of securitization theory and energy security. As a method in the study, energy policies of the U.S. concerning the region were analyzed within the frame of the concept of regionalism. The study results anticipate that the U.S.' interest in the European natural gas markets is beyond 'assisting' in just reducing the Europe's dependence on the Russian natural gas and the ultimate foreign policy goal of the U.S. is to be a prominent natural gas supplier of Europe.

Keywords: European Energy Market, Securitization Theory, Energy Security, Nord Stream 2, Shale Gas

1. Giriş

Rusya Enerji Bakanı Alexander Novak 25-29 Haziran 2018 tarihlerinde Dünya Gaz Konferansı için Washington'daki ziyaretinde, “Doğal gaz sektörünün gelişimi ve enerji verimliliği de dahil olmak üzere Rusya ve ABD'nin ortak çıkarları enerji sektörünü iki ülke arasındaki ilişkilerin yapıcı gelişimi için itici bir güç haline getirebilir” ifadelerini kullanmıştır. ABD Enerji Bakanı Rick Perry, her iki ülkenin de hidrokarbon üretiminde önde gelen aktörler olmalarından yola çıkarak, bu süreçte Rus meslektaşı ile enerji verimliliği ve rekabetçi küresel pazarların korunması için iş birliği yapmak üzere anlaşmıştır. 2018 yılının Ekim ayında Rusya ve ABD arasındaki Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Anlaşması'nın (INF) ihlali, 2018 yılında ABD seçimlerine müdahale edildiği iddiası, İngiltere'deki yaşanan Novichok'un zehirlenmesi gibi sorun alanlarının ortasında enerji diplomasisi ABD ve Rusya'nın yakınlaşması için uygun bir çözüm yolu olarak ortaya çıktı. Ancak Rusya'nın enerji politikasını dış politika ile ilişkilendirme eğilimi göz önünde bulundurulduğunda, enerji piyasalarının hem ABD hem de Rusya için kendi üstünlüğünü ve liderliğini kanıtlamaya çalıştıkları bir oyun alanı haline geldiği görülmektedir (Khrushcheva ve Maltby, 2016: 21).

Donald Trump, 2016 yılındaki seçim kampanyası sırasında açılış konuşmasını takiben, küresel pazarlarda “enerji hakimiyeti” sağlama odaklı ABD stratejik ve dış politika hedefinden bahsetmiş ve bu hedef doğrultusunda harekete geçmiştir (Boersmam ve Johnson, 2018). Enerji hakimiyetini koruma hedefi, ABD'nin 2017 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin merkezinde yer almış ve Amerika'nın küresel sistemdeki lider bir üretici, tüketici, yenilikçi olarak merkezi konumunu vurgulamış ve pazarların özgür, ABD altyapısının ise sağlam ve güvenli kalması hedefini ifade etmiştir. Bu ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yönetilen Enerji Kaynakları Bürosu'nun ABD ve müttefikleri için ekonomik ve enerji güvencesi sağlamaya devam etme eğilimi ile yan yana koyulduğunda, Washington'ın sadece doğal gaz ihracatı konusundaki sürekli ısrarı değil, aynı zamanda Avrupa enerji pazarında hakimiyeti oluşturmak üzerine sağlam bir dış politika hedefi olduğu da belirginleşmektedir.

Başkan Trump, 6 Temmuz 2017 tarihinde, Polonya ziyareti sırasında, ülkede alternatif enerji kaynaklarını güvence altına almanın önemini vurgulamış ve ABD'yi bu seçeneklerden biri olarak önermişti. Böylece Başkan Trump, Avrupa'nın Rusya'nın doğal gaz arzını karşılaması

konusunda uzun zamandır devam eden endişelerini dile getirmiştir (Gardner, 2018).

2018 yılının Şubat ayında Stockholm'deki tahkim mahkemesi Gazprom'la aralarındaki anlaşmazlıkta Ukrayna lehine bir pozisyon almış, Gazprom'un 2,56 milyar dolar tutarında bir tazminat ödemesine karar vermiş ve 2019 yılında transit anlaşmanın sona ermesine kadar, Ukrayna'dan yılda 110 milyar metreküp gaz transfer edilmesine karar vermiştir (UAWIRE, 2018). ABD yönetimi, tahkim mahkemesi kararının ardından Rusya'nın Ukrayna'nın boru hattına gaz tedarik etmesini beklediğini ifade etmiş, "gaz arzının ve geçişinin hiçbir zaman siyasi bir silah olarak kullanılmaması gerektiğini" vurgulamıştır (UNIAN Bilgi Ajansı, 2018).

Rusya'nın doğal gaz sağlama kapasitesinin iki katına çıkmasını ve Ukrayna'yı dışarıda tutarak Baltık Denizi üzerinden Rus doğal gazının doğrudan Almanya'ya taşınmasını hedefleyen Kuzey Akım 2 projesi, ABD'ye nezdinde bir başka sorun alanı olarak ortaya çıkmıştır. Diğer yandan Kuzey Akım 2 projesinin, AB Enerji Birliği'nin enerji kaynaklarını çeşitlendirme hedefiyle çeliştiği görülmektedir. Bunun sebebinin söz konusu projenin Ukrayna'nın transit ülke rolünü zayıflatarak Rus doğal gaz arzına bağıllığı artırması olduğu ortadadır. Projenin gerçekleşmesi halinde Rusya'nın hedeflerine uymayan siyasi kararlar almanın zorlaşacağı savunulabilir. Kuzey Akım 2 inşaatı, Rusya ile siyasi amaçlar gütmeyen bir ticaret anlayışına geri dönüşe işaret etmektedir. Projenin gerçekleşmesi halinde AB'nin Ukrayna ile enerji iş birliğine daha az ilgi gösterecek olması da güçlü bir ihtimal olarak ortadadır. Öyle ki bu durum Batı ile Ukrayna arasındaki ilişkileri olumsuz yönde etkileyebilecektir (Loskot-Strachota, 2016: 1). ABD söz konusu projenin yalnızca Moskova'nın Avrupa doğal gaz piyasasını Avrupa ülkelerinin aleyhine tekelleştireceğini düşünmektedir. Washington'u endişelendiren bir başka unsur ise Rusya'nın Avrupa'daki jeopolitik nüfuzunu genişletme ve Kuzey Akım 2 kapsamındaki Avrupa ülkelerinde daha önemli bir siyasi güç olma potansiyelidir.

Bu makalenin amacı, ABD'nin enerji politikası perspektifinden Rusya ve ABD'nin Avrupa doğal gaz piyasaları özelinde birbiriyle rekabet eden çıkarlarını incelemektir. Bu çalışma Avrupa doğal gaz piyasasının, Rusya ve ABD'nin birbirleriyle rekabet eden çıkar arayışları için verimli bir zemin olmasına dayanmaktadır. Gaz pazar payının yaklaşık %40'ını

oluşturan AB'ye üye devletlerin lider doğal gaz tedarikçisi Rusya'dır. Öte yandan kaya gazı devrimi, yurtiçi taleplerinin ötesinde ihracat pazarını genişletmek isteyen ABD'nin önemli bir doğal gaz tedarikçisi olarak yükselmesine izin vermektedir. Bu makalenin başlıca teorik bakış açısı olan enerji güvenliği, enerji ilişkilerinin sadece kendi kendine enerji yeterliliği sağlamayı değil, aynı zamanda enerjinin yurtdışında ulusal çıkarlara ulaşma yolunda bir dış politika aracı olarak da kullanıldığını ifade etmektedir. Aynı doğrultuda bu makale ABD'nin Avrupa doğal gaz pazarındaki dış politika hedefinin yalnızca en uzun vadeli müttefiki olan Avrupa'nın Rus doğal gaz arzına olan bağlılığını azaltmak değil, aynı zamanda Avrupa gaz pazarında önemli bir doğal gaz ihracatçısı olarak hakimiyet kurma üzerine de olduğunu savunmaktadır. Bu şekilde ABD, AB'nin enerji çeşitlendirme politikasına katkıda bulunacak ve Avrupa'daki gücünü pekiştirecektir. Ancak Rusya'nın enerji politikasını dış politika ile ilişkilendirme eğilimi göz önüne alındığında, enerji piyasaları hem ABD hem de Rusya için kendi üstünlüğünü ve liderliğini kanıtlamaya çalıştıkları bir oyun alanı haline gelmiştir (Khruscheva ve Maltby, 2016, s. 21). Brezezinski (1997), dünyayı bir satranç tahtasına ve ülkeleri de satranç oyuncularına benzetmektedir. Uluslararası ilişkiler ve ekonomi alanında da enerji piyasalarını oyun teorisi disiplini çerçevesinde değerlendiren çalışmalar mevcuttur (Dilek, 2017: 291).

Bu makale altı alt başlıktan oluşmaktadır. İlk bölüm kısa bir genel bakış vermekte ve problemi enerji çerçevesine yerleştirmektedir. İkinci bölüm makalenin dayandığı esas teorik çerçeve olan güvenikleştirme teorisi ve enerji güvenliğinin gelişimini tanıtmakta, literatüre katkıda bulunan yazarları incelemektedir. Üçüncü kısım, enerji işbirliği konusunda ABD-Rusya ilişkilerine dair tarihsel bir perspektif sunmakta ve Soğuk Savaş dönemi boyunca günümüze kadar olan süreçteki önemli olayları açıklamaktadır. Bir sonraki bölüm Kuzey Amerika'nın enerji alanında dış politika hedeflerinin oluşumunun önünü açan ABD kaya gazı devrimini açıklamaktadır. Bu bölüm aynı zamanda doğal gaz arzını çeşitlendirmek isteyen AB'ye üye devletlerden birkaçını örneklendirerek Avrupa'nın doğal gaz piyasasına bakış açısını açıklamaktadır. Çalışmaya ilişkin sonuçlar ise son bölümde verilmiştir.

2. Teorik Arkaplan

Güvenikleştirme teorisinin özünde, Waever'ın (1998) savunduğu, güç kullanımını meşrulaştırmanın anahtarı olan "güvenlik" kavramı yatmaktadır. Bu kavram, daha genel çerçevede mevcut tehditleri kontrol

altına almak için devletin harekete geçmesine ya da özel güçlere sahip olmasını öngörmektedir. Bir başka deyişle “güvenlik” kavramını kullanan bir devlet temsilcisi acil bir duruma işaret etmektedir ki bu da söz konusu tehdidin önlenmesi için ne gerekiyorsa yapılması hakkını doğurmaktadır. Bu kapsamda güvenliğin politik tarafı, bir politik rejimin veya küresel pazarın kurallarını, normlarını ve kurumlarını baltalayabilecek etkenler tarafından varoluşunun tehdit altında olmasını gerektirmektedir (Buzan vd., 1998, s. 21). Herz’e (1950) göre merkezi otorite eksikliğinde, devlet bir “güvenlik çıkmazı” ile karşı karşıya kalmaktadır. Bir devletin kendi güvenliğini artırmak için gerçekleştirdiği silahlanma veya ittifak oluşumu gibi eylemler başka bir devlet veya devletlerin güvenliğini azaltarak bir karşı önleme yol açmaktadır ki bu da iki tarafta da şüpheleri artırarak her iki tarafı da ilk baştakinden daha az güvenli hale getirmektedir.

1990 yılında Kopenhag Okulu’na katılan Buzan, “güvenliğin” doğrudan bir tehdidin sonucu değil, “güvenlikleştirme” tehdidinin politik yorumlaması olduğunu ifade etmiş, “güvenlik” kelimesini yeniden kavramlaştırmıştır. Bu nedenle Kopenhag Okulu bir adım daha ileri giderek güvenlik kavramının herhangi bir tehdit veya sorundan çok daha belirli bir şey ifade ettiği bir kavramlaştırmayı hedeflemektedir (Buzan vd., 1998, s. 7). Güvenlikleştirme kavramı, ilk kez Ole Wæver (1995) tarafından önerilmiştir. Kavram daha sonra Wæver, Barry Buzan ve Jaap de Wilde (1998) tarafından sistematik olarak geliştirilmiştir. Buzan ve Wæver (2003) güvenlikleştirmeyi, politik bir grup içinde bir olguyu varoluşsal bir tehdit olarak görmek ve bu tehditle başa çıkmak için acil ve olağanüstü önlemler alınmasını mümkün kılan söylemsel bir süreç olarak kavramsallaştırmıştır (Buzan ve Wæver, 2003: 491). Bir meseleyi “varoluşsal tehdit” olarak addetmek bir gereklilik durumu doğurmaktadır ve bu da meselenin otomatik olarak olağan siyasi kural sınırlarının dışına yerleştirilmesine ve olağanüstü önlemlerin alınmasına izin vermektedir. Wæver’e göre, güvenlikleştirme teorisinin esas önemli noktası, güvenliğin bir “söz-eylem” olarak anlaşılması gerektiğidir yani bir şeyin adı güvenlik meselesi olarak konulduğunda otomatik olarak bir güvenlik meselesi haline gelmesidir.

Güvenlikleştirme kavramı ilk kullanımından itibaren incelenmekte ve tartışılmaktadır. Michael C. Williams’ın eleştirisi güvenlikleştirme teorisinin, güvenliğin bir söz-eylem olarak sunumunun, çağdaş

politikada güvenikleştirmenin sosyal bağlamını, karmaşık iletişimsel ve kurumsal süreçlerini bütünüyle kavramak için çok dar kalabileceği üzerinedir. Bu doğrultuda güvenikleştirme teorisi, güvenlik uygulamalarını hem ampirik açıklama hem de etik değerlendirme açısından ele almayı hedefliyorsa, çağdaş siyasal iletişim ortamlarının, yapılarının ve kurumlarının üzerine daha kapsamlı bir anlayışa ihtiyacı olacaktır (Williams, 2003: 512).

İkinci eleştiri Kopenhag Okulu'nun devlet merkezli yaklaşımı olduğuna ve Uluslararası İlişkiler disiplininin gerçekçilik teorisi ile yakınlığına yöneliktir. Gerçekçi teoriler "güvenliği," "bir devletin güvenliği" olarak algulamakta, devletin toprak bütünlüğünün korunmasına ve halkın fiziksel güvenliğine odaklanmaktadır (Walt, 1991). Bu çerçevede bir devlet, kendine yönelik saldırılardan korunması ve diğer devletlerin kendi davranışlarına ve / veya temel politik değerlerine müdahale etme çabalarını önlemesi halinde güvende olacaktır (Özçelik, Biçer, 2108: 89). Diğer yandan Kopenhag Okulu farklı bir güvenlik okuması sunmaktadır; öyle ki güvenlik yalnızca devlete değil, aynı zamanda insan yaşamını (örneğin hastalık veya çevresel bozulma), ekonomik yoksunluğu, aile içi suçları tehdit eden bireysel veya küresel bir olguya, kültürel özerkliğe veya kimliğe yönelik tehditleri de kapsamaktadır (Booth, 2007).

Bu nedenle genelde gerçekçi teoriyle ilişkilendirilen görece dar kapsamlı bir güvenlik kavramı, söz konusu kavramı devlet merkezli seviyenin ötesine genişleten Kopenhag Okulu ile zıtlık oluşturmaktadır. Rita Floyd (2007) bu okumaya katılmakta ve devlete odaklanmanın nedeninin güvenikleştirmenin çoğunlukla hâlâ devlet aktörleri tarafından yapılmasından kaynaklandığını ve devletlerin, diğer güvenikleştirme güçlerinin aksine, güvenikleştirme kapsamında etki edebilecek yegâne aktörler olduğunu ileri sürmektedir. Güvenikleştirmenin ve güvenlik dışılaştırmanın çoğunlukla devlet merkezli alanlarda gerçekleştiğini savunmaktadır (Floyd, 2007: 41).

Kopenhag Okulu "güvenlik" kavramının kapsadığı beş alandan bahsetmektedir: devletlerin iç ve dış istikrarını içeren *siyasi* alan, savunma ve saldırı kabiliyetini kapsayan *askeri* alan, ulusal ya da dini, kültürel istikrara ve kimliğe işaret eden *kültürel güvenlik* alanı, kaynağa ve pazarlara erişimi kapsayan *ekonomik güvenlik* ve ekolojik biyosferin korunmasını kapsayan *çevre güvenliği* (Buzan, 1991: 19). Kopenhag Okulu tipolojisinde, enerji güvenliği kavramına ayrı bir güvenlik alanı olarak yer vermemiştir. Sonraki bölüm, enerji güvenliği kavramını ve söz

konusu kavramın yukarıda belirtilen alanlarda ne ölçüde etkisi olduğunu açıklamayı amaçlamaktadır.

3. Dış Politika Aracı Olarak Enerji Güvenliği

Enerji güvenliği kavramı, 1956 tarihli Süveyş Krizi'nde Avrupa'daki petrol arzı dengesizliğinden doğmuştur. Enerji güvenliği önceleri, ulus devletlerin içinde veya aralarında çatışma gibi jeopolitik risklere rağmen istikrarını koruyan bir enerji kaynağı olarak anlaşılıyordu ki, enerji kaynağı olarak akla birincil olarak petrol geliyordu (Irie, 2017: 38). Bu koşullar göz önünde bulundurulduğunda, enerji güvenliğinin klasik tanımı uygun fiyatta ve yeterli miktarda enerji arzı mevcudiyeti olarak anlaşılıyordu (Yergin, 1990).

21. yüzyılın başında, enerji güvenliği kavramı genişlemişse de enerji arzı istikrarını korumanın halen en hayati mesele olduğu ortadadır. Ne var ki üç uluslararası olay klasik enerji güvenliği kavramıyla zıtlık göstermiştir: 11 Eylül terör saldırıları, Rusya-Ukrayna gaz anlaşmazlığı ve Katrina Kasırgası (Irie, 2017: 38). 11 Eylül ile, sadece petrol ticaretinin değil, aynı zamanda elektrik arzı gibi diğer enerji arzlarının da teröristler için potansiyel bir hedef olabileceği sonucuna varılmıştır. Öte yandan, Rusya-Ukrayna doğal gaz anlaşmazlığı, petrol ile hala en önemli yakıt sayılan doğal gazın arzının da endişe verici bir durumda olduğunu kanıtlamıştır (Safarov vd., 2018). 2005 yılının yaz aylarının sonunda Meksika Körfezi'nin ABD kıyısını vuran Katrina Kasırgası'nın, yüzlerce petrol ve gaz kuyusunun ve fosil yakıt tesislerini yerle bir etmiş olması ABD'nin enerji altyapısının yetersizliğini ortaya çıkarmıştır.

Uluslararası İlişkiler disiplininde enerji güvenliği ve jeopolitik kavramları, ulusal güvenlik ile düşünölmeye devam etmektedir. Özellikle petrol ve doğal gaz olmak üzere fosil yakıtlar konusunda istikrarlı fiyatlar ve yeterli arz ile devlet güvencesi, tartışmaların merkezindedir (Nyman, 2018: 4). Uluslararası Enerji Ajansı, enerji güvenliğini enerji kaynaklarının kesintisiz bir şekilde ve uygun bir fiyatla sunulması olarak tanımlamaktadır. Ekonomik gelişmeler ile çevresel gereksinimler de düşünölmeye zamanında yapılan yatırımlarla ilgilenen uzun vadeli enerji güvenliği ile enerji sisteminin arz-talep dengesindeki ani değışikliklere hızlıca tepki verebilme yeteneğiyle ilgilenen kısa vadeli enerji güvenliği arasında bir ayırım yapılmaktadır. Doğal gaz güvenliğinde ise bölgelere atanmış boru hatları esastır ancak gaz

pazarlarının hızlı bir şekilde genişlemesi ve değişimi sayesinde doğal gaz güvenliği ile ilgili tartışmalar, sadece bölgesel yöne odaklanmak yerine küreselleşmiş ve birbirlerine bağlı pazarlara doğru yönelmektedir.

Siyasi güvenlik bağlamında, devletlerin amacı sadece enerji piyasasında kendi kendine yeterlilik sağlamak değil, aynı zamanda yurtdışında hedeflediği çıkarlara ulaşmak için enerjiyi bir dış politika aracı olarak kullanmaktır. Enerji meseleleri önceliklerin, dış politikanın ve güvenlik politikasının belirlenmesi üzerinde gittikçe etkili olmakta ve uluslararası konumda da etkisini artırmaktadır (Cikovic, 2008: 126). Başkan Bush, 2006 yılında yenilenebilir yakıtlar üzerine konuşmasında, “enerji arzının ulusal ve ekonomik bir güvenlik meselesi” olduğunu ifade etmiştir (Washington Post, 2006). Aynı bağlamda Başkan Obama, Amerikan enerji stratejisinden bahsederken, Amerika içinde daha fazla petrol ve gaz üretmenin [...] enerji stratejisinin hayati bir parçası olduğunu ve böyle olmaya da devam edeceğini vurgulamıştır (The White House Office, 2012).

Öte yandan enerji güvenliği, askeri alanda silahlı çatışmalar, çatışma tehdidi veya yabancı diplomasi ile ilgili olduğu için hayati derecede önemlidir. Geçtiğimiz on yıllardaki askeri çatışmalar nedeniyle ABD ordusunun son derece yüksek bir yakıt maliyeti ile karşı karşıya kaldığı ortadadır (Nuttall, 2017: 23). ABD Savunma Bakanlığı, Enerji Güvenliği ve Sürdürülebilirlik Stratejisi, sistemin öngörülemeyen aksaklıklara hızlı cevap verme kabiliyetini geliştirmek için, yenilenebilir ve alternatif seçenekler de dahil olmak üzere, birbirinden bağımsız yerlerde enerji kaynakları oluşturulmasının enerji kaynaklarına erişimin güvence altına alınmasındaki önemini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, enerji güvenliği dört ögeyi kapsamaktadır: bulunabilirlik, erişilebilirlik, satın alınabilirlik ve kabul edilebilirlik. Enerji güvenliğinin amacı, uygun fiyatta, belli başlı ulusal değeri ve hedefleri riske atmayacak, yeterli ve güvenilir enerji kaynaklarının sağlanmasıdır. Enerji arzını tehdit edebilecek politik, askeri veya teknolojik gelişmelerin gelecekte süreceği öngörülmektedir. Bu süreçte enerji piyasasının esnekliği ve enerji güvenliği konusundaki önlemlerin etkililiği devletlerin söz konusu istikrarsızlıklara karşı mukavemetini belirleyecektir (Nuttall, 2017: 23).

4. ABD-Rusya Enerji İlişkilerine Genel Bakış

Doğu-Batı ilişkilerinde, Sovyet enerji kaynakları zaman zaman gerginlik ve çatışma sebebi olarak ortaya çıksa da daha çok politik bir yumuşatıcı araç kullanıldığı görülmektedir. Demir Perde, Doğu ve Batı arasındaki ayrıştırıcı çizgi olmasına rağmen söz konusu perdenin en geçirgen olduğu alan, enerji akışı alanı olmuştur (Perovic, 2017: vi). Başkan Franklin D. Roosevelt, 1933 yılının Kasım ayında, Sovyetler Birliği'ni resmen tanımıştır. Bu kararı almasında ABD'nin Sovyetleri tanımamasının komünizmin Sovyetler Birliği'ni ele geçirmesini durdurmaya yaramadığını ve ABD'nin bazı uluslararası ekonomik ve diplomatik zorluklar karşısında Sovyetler'in iş birliğine ihtiyaç duyduğunu fark etmesi rol oynamıştır (U.S. Department of State). ABD, 1941 yılında Japonya'ya savaş ilan edip II. Dünya Savaşı'na girmiş ve kendisini Mihver Devletleri'ne karşı SSCB ile aynı tarafta bulmuştur. ABD Ödünç Verme-Kiralama Programı kapsamında, İngiltere, Çin, Hindistan, Avustralya, Fransa, Afrika, Türkiye, Yunanistan, İran ve daha sonra SSCB gibi Mihver Devletleri'ne karşı savaşan devletlere önemli miktarda mühimmat, askeri teçhizat ve yakıt sağlamıştır. SSCB yüksek oktanlı benzin üretmediğinden, ABD ile SSCB arasındaki en önemli iş birliği alanlarından biri uçak yakıtıydı. Bu program SSCB'nin toplam üretim kapasitesinin %7'sini oluşturduğu için, Ödünç Verme-Kiralama Sözleşmesi, SSCB için ekonomik açıdan önemli hale gelmiştir (Lossan, 2015).

Sovyet lider Nikita Kruşçev'e göre enerji hem siyasi hem de ekonomik anlamda ilk öncelikti. Sovyetler Birliği'nin 1950'ler ile 1960'lar arasında, İtalya'ya sağlayacağı ham petrol karşılığında petrol tankeri, sentetik kauçuk ve boru hattı malzemesi alacağına yönelik 12 Ekim 1960 tarihli anlaşma yüzünden ABD ile Sovyetler Birliği'nin ikili ilişkileri bozulmuştur. ABD'nin bakış açısına göre bu anlaşma esas olarak Sovyetler Birliği'nin kendisini Avrupa'da önemli bir petrol tedarikçisi olarak sunma ve önemli uluslararası petrol kaynaklarını kontrol etme girişimiydi ki bu da NATO'nun istikrar ve güvenliğine doğrudan tehdit oluşturuyordu. Söz konusu anlaşmaya mukabele etmek adına J.F. Kennedy dönemindeki ABD yönetimi, ABD'deki petrol şirketlerinin Libya'da çıkardıkları ham petrol ve doğal gazın İtalya'ya temin edileceği üzerine bir anlaşmaya varmıştır. Ne var ki Başkan Nixon'ın 1970'li yılların başlarında Sovyetler Birliği'ne yönelik yakınlaşma politikasını

takiben, enerji sektöründe kapsamlı bir Sovyet-Amerikan iş birliği sağlanmıştır. Sovyetler Birliği, "Kuzey Yıldızı" projesi kapsamında, Kuzey Sibirya'da Urengoy'da doğalgaz çıkarmış, bu gazı sıvılaştırmış ve LNG tankerlerinde, Ukrayna boru hattı aracılığıyla ABD'ye taşımıştır. Batı Almanya da aynı yolu izlemiş, 1970 yılında yirmi yıl sürecince Sovyetlerin gaz sağlamasını şart koşan bir anlaşma imzalamıştır. 1973-1974 Petrol Krizi'nden sonra ülkeler gazı, petrolün yerini alabilecek uygun ve geçerli bir alternatif olarak görmeye başlamıştır. Buna rağmen, Sovyetler'in kriz boyunca sürdürdüğü Arap ülkelerini destekleme eğilimi nedeniyle ABD Kongresi yakınlaşma sürecinin sona erdiğini düşünmüş ve "Kuzey Yıldızı" projesini durdurmuştur. Reagan yönetimi, 1980'li yılların başında Sovyet doğal gazına yönelik güçlü bağlılığın sorun yaratabileceği görüşündeydi. Buna göre Batı Avrupa, Sovyetler 'in arzın manipülasyonu yoluyla siyasi avantaj elde etme girişimine karşı Avrupa'nın savunmasızlığının artabileceğinden endişe duyuyordu. Başkan Reagan, bu nedenle 1981 yılında Sovyetler'in Batı Avrupa'ya gaz taşımak için kuracakları gaz boru hattının inşasını engellemek için ekonomik yaptırımlar uygulamaya karar vermiştir. Yaptırımların görünürdeki nedeni Sovyetler Birliği'nin Polonya'da uyguladığı sıkıyönetim kanunu olsa da Reagan yönetiminin Avrupa'nın Sovyetler Birliği ile gireceği bir ortaklık sonucunda meydana çıkma potansiyeli olan siyasi tehlikeler hakkındaki endişeleri esas olarak üç maddeyle dayanıyordu: Sovyetler'in siyasal şantaj uygulama riskiyle enerji bağımlılığı, imtiyazlı kredi düzenlemeleri, hassas mal ve teknolojinin Sovyetler Birliği'ne nakli (Dziggel, 2016: 136).

Gorbaçov'un 1985 yılında iktidara gelmesinin ardından, Sovyetler'in ABD'ye yönelik dış politikasının ılımlılaşmaya başladığı görülmektedir. Bu yakınlaşma planı, Clinton ve Yeltsin tarafından imzalanan ABD-Rusya Ekonomik ve Teknolojik İş birliği Ortak Komisyonu çerçevesinde Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra da yürürlüğünü korumuştur. Her ne kadar önceleri enerji ve uzay alanlarında iş birliğinin geliştirilmesi için kurulmuşsa da bu Komisyon'un kapsamı genişletilmiş, iş geliştirme, savunma dönüşümü, çevre, bilim ve teknoloji, sağlık ve tarım alanlarında da ABD-Rusya işbirliğini destekler hale getirilmiştir (U.S. Department of State(b)).

11 Eylül 2001 tarihindeki terör saldırılarının ardından, ABD ve Rusya ikili enerji diyaloglarını tekrar gündeme getirmiş, Vladimir Putin, Rusya'nın küresel enerji kaynaklarını Orta Doğu'dan uzaklaştırma ve

çeşitlendirmeye yardım edebileceğini ifade etmiştir. Putin, devlete ait bir kuruluş olan Rosneft'in Gazprom'da hisse satın almasına izin vermiş ve bu da Kremlin'i en büyük gaz üreticisi olan bu şirkette söz sahibi olmasını sağlamıştır. Putin'in adımı, ülkedeki petrol ve doğal gaz boru hatlarındaki devlet kontrolünün hükümetin enerji politikasının başlıca özelliği olacağını ve Rusya'nın özel ve güçlü petrol ve gaz üreticilerinin ekonomik ve politik etkilerini yıllarca koruyacağını belirten bir gelişmeydi (Gorst, 2004: 1).

2000'li yılların başında ABD ve Rusya'nın enerji alanında diyalog arayışını sürdürdüğü görülmektedir. 2002 yılında Prag'da düzenlenen NATO zirvesinin ardından Başkan Putin ve Başkan Bush, enerji alanında ikili ilişkilerin, küresel enerji güvenliğinin, bölgesel ortaklığın, uluslararası stratejik istikrarın ve küresel enerji güvenliğinin güçlendirilmesi amacıyla "ABD-Rus Enerji Diyalogunun Geliştirilmesi" konulu ortak bir açıklama yapmıştır. Enerji Diyalogu ayrıca, Rusya'nın ABD'ye ilk ham petrol dağıtımını, ABD'de Rus enerjisini pazarlayacak işletmelerin kurulmasını ve Rusya'da enerji ihracatı için derin su limanı inşa etme önerisini beraberinde getirmiştir (U.S. Department of State (c)).

Son on yılda, Avrupa enerji sektöründe yaşanan gelişmelerin ABD-Rusya ilişkilerinde yine bir gerilemeye yol açtığı görülmektedir. Rusya'nın Kırım'ı ilhakını takiben, 2014 yılında Brüksel'deki ABD-AB Zirvesi sırasında, Başkan Obama, Avrupa Birliği'nin Rus enerjisine olan bağlılığını azaltmak için tek başına ABD'ye güvenmesinin yeterli olmayacağını ifade etmiş, AB Üye Devletleri'nin kendi başlarına hareket etmek zorunda olduklarını vurgulamıştır (Emmott ve Strupczewski, 2014). Donald Trump ise 2017 yılının Ocak ayında başkanlık koltuğunun oturmasının ardından, diğer hedeflerinin yanı sıra, enerji üretimini artırmayı, enerji piyasasını hem ABD içinde hem de yurtdışında daha rekabetçi hale getirmeyi ve uluslararası piyasalarda petrol ve gaz ihracatını genişletmeyi amaçlayan "enerji hakimiyetini" baz alan bir politika izlemiştir (Anderson vd. 2017: 3). Bu politikanın ABD egemenliğini ve her şeyden önce ulusal çıkarları korumak isteyen ABD'nin milliyetçi dış politika geleneğiyle uyumlu olduğu savunulabilir (Grevi, 2016: 9).

5. ABD Kaya Gazı Devrimi

Kaya gazı, yeraltındaki şeyl kayalarında bulunan, yatay sondaj ve hidrolik kırma (*fracking*) yöntemleri kullanarak elde edilen bir doğal gaz türüdür. Düşük geçirgenlikli şeyl rezervuarlarındaki doğal gaz, belirtilen teknolojilerin birlikte kullanılmasıyla elverişli bir şekilde üretilmektedir (Energy Institute, 2015: 6). Kaya gazı, şeylde bulunması nedeniyle genellikle “geleneksel olmayan” olarak adlandırılmaktadır. Şeyl, “geleneksel” gazın bulunduğu kumtaşı, silttaşı veya kireçtaşından daha az geçirgendir ve genellikle çok daha geniş bir alana dağılmıştır (Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, 2018). Petrolün aksine doğal gaz, taşımacılık ve altyapının pahalılığı nedeniyle genelde bölgesel bir emtia olarak görülmektedir. Daha hızlı sondaj, daha uzun yan kanallar gibi teknolojik ilerlemeler ve kuyuların hedeflenmesi üzerine yatay delme ve hidrolik kırmadaki verimlilik gelişmeleri, bölgedeki aylık ortalama doğal gaz üretiminin artmasına katkıda bulunmuştur (U.S. Energy Information Administration, 2017).

Amerika Birleşik Devletleri, enerji üretimi konusunda Rusya'nın önüne geçmiş; 2011 yılından beri dünyanın en önemli doğal gaz üreticisi ve 2013 yılından itibaren dünyanın en büyük petrol hidrokarbon üreticisi konumuna yükselmiştir (U.S. Energy Information Administration, 2016). 1957 yılından beri ilk kez 2017 yılında, ülke hem boru hattı hem de LNG (sıvılaştırılmış doğal gaz) olmak üzere, ithal ettiğinden daha fazla doğal gaz ihraç etmiştir (U.S. Energy Information Administration, 2018). ABD'de üretim 2005 yılından 2015 yılına, %51 oranında artmış ve bu da ABD'yi yeniden dünya lideri haline getirmiştir. ABD Enerji Bakanlığı'na göre, Şubat 2016 ile Ağustos 2018 tarihleri arasında ABD, 1.571,5 milyar metreküp sıvılaştırılmış doğal gaz ihraç etmiştir. LNG ihracatı, ABD doğal gaz üretiminin yaklaşık %2,4'ünü oluşturmaktadır (Rapier 2018). Amerikan LNG'sinin en büyük ithalatçıları Doğu Asya ve Pasifik (%40,5), Latin Amerika ve Karayipler'dir (%35,0), LNG'nin en düşük ihracatı ise Avrupa ve Orta Asya'yadır (%9,2). ABD'nin LNG'si İspanya'ya (%2,3), Portekiz'e (%1,8), İngiltere'ye (%0,6), Hollanda'ya (%0,4), Malta ve Polonya'ya (her biri %0,2) oranlarında ihraç edilmektedir.

ABD'de kaya gazı büyümesinin ve LNG ihracatına yönelik projelerin çoğalmasının ardından, özellikle Asya ve Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ithalatçı ülke, ABD LNG'sini az sayıdaki büyük üreticilere aşırı

bağılılığa karşı önemli bir çeşitlendirme aracı olarak görmeye başlamıştır (Squeglia ve Matarazzo, 2015: 8). Ayrıca her yerde bir LNG pazarı yaratmış ve bu da küresel gaz fiyatları bastırıcı bir unsur olmuştur (Lo, 2015: 86). Avrupa'nın Norveç ve Rusya dışındaki tüm LNG terminallerinin ithalat tesisleri olmasından dolayı sadece AB dışı ülkeler olan Norveç ve Rusya LNG ihracatçısı konumundadır. Avrupa'da (AB üyesi olmayan Türkiye dahil) 28 farklı yerde büyük ölçekli LNG ithalat terminali bulunmaktadır. Aynı zamanda Finlandiya, İsveç, Almanya, Norveç ve Cebelitarık'ta 8 küçük ölçekli LNG tesisi mevcuttur (King & Spalding, 2018).

Batı Avrupa'daki LNG ithalat terminallerine ve sıvı gaz pazarına erişebilen ülkelerin muhtemel arz kesintilerine karşı sadece bir gaz tedarikçisine bağlı olanlara oranla çok daha dayanıklı oldukları ortadadır (European Commission). ABD'nin 2016 yılının Nisan ayında AB'ye yönelik ilk doğal gaz sevkiyatından beri ABD'den AB'ye sıvılaştırılmış doğal gaz ihracatı 2,8 milyar metreküp seviyesine ulaşmış durumdadır. AB 2016 yılının başından beri, ABD'den 40'tan fazla sıvılaştırılmış doğal gaz sevkiyatı almıştır. ABD'nin söz konusu ihracatının artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Nitekim Avrupa'ya yönelik ihracatlar, ABD'nin toplam sıvılaştırılmış doğal gaz ihracatının içinde 2016 yılında %5 seviyesinde iken 2017 yılında ABD'nin %10'undan fazla bir orana yükselmiştir (U.S. Code).

6. Avrupa'nın Duruşu

2018 yılının Temmuz ayında Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker'ın Washington ziyaretinde, AB ile ABD'nin enerji işbirliğine yönelik adımları atılmış ve işbirliğini güçlendirmek için bir Yürütme Grubu kurulmuştur. Her iki taraf da ABD'den AB'ye yapılan sıvılaştırılmış doğal gaz ihracatına ilişkin sorunları aşmaya çalışacağını ifade etmiştir (Garden, 2018). Başkan Juncker, Avrupa Birliği'nin, ABD'den daha fazla sıvılaştırılmış doğal gaz tedarikini kolaylaştırmaya hazır olduğunu öne sürmüştür. Gazın rekabetçi bir şekilde fiyatlandırılması halinde ABD'nin artan LNG ihracatının, AB gaz arzında gittikçe artan ve oldukça stratejik bir rol oynayabileceği; ancak ABD'nin sıvılaştırılmış doğal gaz ihracatı üzerindeki belirli bürokratik kısıtlamalarından kurtulma yolunda bir çaba göstermesi gerektiği AB makamlarınca dillendirilmiş, her iki tarafın da bu enerji iş birliğinden kazanacağı çok şey olduğu kaydedilmiştir (European Commission, 2018).

ABD'nin doğal gaz ihracatı kanunlarına göre, "hiç kimse Komisyon'un izin veren bir emri olmadan, ABD'den yabancı bir ülkeye doğal gaz ihraç edemez ve yabancı bir ülkeden doğal gaz ithal edemez" (U.S. Code). Mevcut yasada yapılacak herhangi bir değişikliğin ABD Kongresi'nden geçmesi gerektirmekte ve bu da mevcut yönetimin istikrarlı çabasını gerektirmektedir. Avrupa Komisyonu Başkanı Juncker konuya ilişkin, "Biz AB'nin sınıvlandırılmış doğal gaz ithal etmesini kolaylaştıracağız" ifadelerini kullanırken Başkan Trump, bu doğrultuda engelleri kaldırmaya çalışacağını ima etmiştir (Garden, 2018).

Rus gazı hala nakliye maliyeti ve yeniden gazlaştırma (*regasification*) nedenleriyle Avrupa ülkeleri nezdinde ABD'ye oranla daha avantajlı görünmektedir. Gazın gemiyle taşınması, Rusya'nın halihazırda yaptığı gibi boru hatları ile taşınmasından daha maliyetli bir tablo ortaya koymaktadır. Gaz üretimi ve gazın pazara çıkarılması, çok yüksek sabit maliyeti ve nispeten düşük değişken maliyeti olan oldukça büyük projelerle mümkündür. Gaz üzerindeki nakil kısıtlamaları nedeniyle hem LNG satıcıları hem de LNG alıcıları, LNG ticaretinin esnekliğini tek başına sınırlayan yeniden gazlaştırma tesislerine erişebilmelidir (Stevens, 2010: 2). ABD'den LNG taşıma maliyetinin görece yüksek olmasının Rusya'nın lehine olduğu ortadadır. Diğer yandan Moskova, örneğin kendi LNG ihracat altyapısını inşa etmek veya yeni Asya ihracat pazarlarına erişmek gibi projelerle kendi çıkarlarını korumak için gereken zamana sahiptir (Belleli, 2013: 11). Öte yandan Rus sözleşmeleri petrol fiyatına dayandığından dolayı, gaz fiyatının artış eğilimi göstermesi beklenmelidir. Bu durumun, Gazprom ile ABD ihracatçıları arasında bir fiyat savaşını tetiklemesi güçlü bir ihtimal olarak ortadadır. Gazprom, Avrupa pazarında en az %30'luk payını korumayı hedeflediğini duyurmuştur. Rusya'nın bunun için üretim fazlası, ulaştırma kapasitesi ve düşük üretim/ulaştırma maliyeti gibi gerekli özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca Gazprom, bu süreçte ABD'nin Avrupa'ya gönderdiği gazın maliyetine bağlı olarak pazar payını korumak için fiyatları düşürme eğilimine girebilir (Cornot-Gandolphe, 2016: 6).

Mevcut durumda %38,8'lik payı olan Norveç'i geçen Rusya'nın Avrupa ülkelerine yönelik doğal gaz arzları, toplam Avrupa gaz ithalatının %40,6'sını oluşturmaktadır. ABD'nin Avrupa'ya gaz ihracatı, Avrupa'nın toplam ithalatının %5'i olan "Diğer" kategorisine girmektedir (European Statistical Office, 2018). Bu durum, Rusya'yı Avrupa'nın en büyük doğal

gaz tedarikçisi haline getirirken, Avrupa'yı da Gazprom gelirlerinin en büyük katkı sağlayıcısı yapmaktadır. Öte yandan ABD gazı, Avrupa devletlerine tüm gaz ihtiyacını Rusya'dan karşılamaya bir alternatif ve enerji arzlarını çeşitlendirmek için daha güvenli bir yatırım olanağı sunmaktadır ki bu da gaz ihtiyacının yarısını Rusya'dan tedarik eden ülkeler (İtalya, Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Yunanistan, Bulgaristan, Finlandiya, Litvanya ve Letonya) için politik açıdan daha az maliyetli bir tablo oluşturmaktadır (European Parliament, 2017).

Bu sebeple Avrupa Komisyonu, 2013 ve 2018 yılları arasında çeşitli Üye Devletlerde (İtalya, Litvanya, Fransa, Polonya ve Malta) LNG kapasitesine yatırım ve desteğini artırmıştır. Diğer ülkelerde de (İspanya ve Yunanistan) LNG tesisleri yapım aşamasındadır. Dahası, 'Birliğin ortak çıkar projeleri listesi' altında LNG kapasitelerinin geliştirilmesi, Avrupa Birleştirme Tesisi (INEA, 2018) tarafından finanse edilmektedir: Krk LNG Terminali (Hırvatistan), Kuzey Yunanistan'daki LNG Terminali, Kıbrıs LNG Terminali, Göteborg LNG terminali (İsveç), Polonya'daki Świnoujście LNG terminalinin kapasite artırımı bu kapsamda değerlendirilmelidir (European Commission, 2017).

2014 yılında Klapeida'da lanse edilen Litvanya LNG terminali, Rus gazına olan bağlılığı azaltarak enerji güvenliğini sağlamaya çalışan ülkelere bir örnek teşkil etmektedir. Bu enerji politikası, ABD'ye Litvanya üzerinden Avrupa pazarlarına girme fırsatı vermiştir. Litvanya, 2017 yılında ABD'den 130 bin ton LNG, Norveç'ten ise 590 bin ton LNG ithal etmiştir. Litvanya Enerji Bakanı Zygimantas Vaiciunas'a göre, ABD'nin LNG'si Rus boru hattı gazından bile daha düşük maliyetliydi (Shiryaevskaya, 2018). Bu gelişme yalnızca ABD enerjisi için değil, aynı zamanda enerji kaynaklarını çeşitlendirmeyi hedefleyen Avrupa ülkeleri için umut verici bir örnek olsa da, gaz piyasalarının hala Güney Avrupa, Orta Avrupa ve Güneybatı Avrupa bölgelerinde az gelişmiş olduğu görülmektedir.

Ayrıca Polonya Petrol ve Gaz Şirketi (PPGŞ) ile Cheniere Marketing Uluslararası LLP arasında önümüzdeki 24 yıl süresince Polonya'ya ABD gazı tedarik etmek üzerine uzun vadeli bir anlaşmanın imzalanması, ülkenin çeşitlendirme stratejisinin somut bir örneğidir. 8 Kasım 2018 tarihinde imzalanan anlaşmanın 2019 yılında işlerlik kazanması ve ABD'nin 0,52 milyon ton LNG gaz ihraç etmesi, 2023 yılından itibaren ise

miktarın 1,45 milyon tona çıkması beklenmektedir (Al, 2018).2018 yılının Ocak ve Temmuz ayları arasında, Rus doğal gazının PPGŞ'nin toplam ithalatının %75'ini oluşturduğu göz önüne alındığında, Polonya'nın dış politika hedeflerinden birinin enerji kaynaklarını çeşitlendirmek olduğu daha da belirginleşmektedir. Polonya, gazı siyasi bir silah olarak kullanan Rus yönetimi hakkındaki endişelerini defalarca dile getirmiştir. Polonya Başbakanı Mateusz Morawiecki, Varşova'daki NATO Parlamento Meclisi toplantısına yaptığı konuşmada, Kuzey Akım 2 Projesi'ni "yeni melez silah" ve "Avrupa güvenliğinin zehirli hapı" olarak tasvir etmiştir (AP News, 2018). Polonya hükümeti, bu anlaşmayla gaz kaynaklarını farklı bir şekilde yönetmek ve Rus doğalgazı arzına daha az bağlı hale gelmek için uzun zamandır gerçekleştirmeyi beklediği bir planı başlatmış olmayı ummaktadır.

6. Sonuç

Enerji kavramı Soğuk Savaş döneminde ekonomik kâr ve dış politika kazanımları sağlayan bir meta olarak gelişmeye başlamıştır. Avrupa topraklarında kullanılan Sovyet enerjisi genellikle Doğu-Batı çatışmalarına ve gerginliklere neden olmuştur. ABD yönetimi, Soğuk Savaş'ın büyük bir kısmında, enerji arzı kesintilerini siyasi bir araç olarak kullanarak, özellikle Avrupa enerji altyapıları üzerinde Rusya'nın Sovyet etkisinin genişlemesini engellemeye çalışmıştır (Smith, 2008: 4). ABD dış politikasının bu yöndeki eğilimi günümüzde halen gözlenmektedir ve söz konusu eğilim özellikle Başkan Trump'ın "enerji hakimiyeti" vurgusu ile örtüşmektedir. Başkan Trump'ın yönetiminde, kaya gazı sektöründe yapılan büyük yatırımlar ABD'de LNG terminal projelerinin gelişiminde önemli bir rol oynamış ve LNG ihracatına katkıda bulunmuştur (Macit ve Rehm, 2014).

Esas teorik çerçeve olarak güvenikleştirme teorisi ve enerji güvenliğine dayanan bu makale, Avrupa doğal gaz piyasasında ABD'nin dış politika hedeflerini ve bir dış aktör olarak Rusya'yı incelemeye çalışmıştır. Çalışmada ABD'nin enerji alanındaki dış politika projelerinin, sadece doğal gaz ithalatını çeşitlendirmede ve Rus doğal gazı arzına bağlılığı azaltmada Avrupa'yı desteklemekten öteye geçtiğini, hatta Avrupa doğal gaz piyasasına Rusya'yla direkt rekabet eden bir ihracatçı olarak girmeyi hedeflediği savunulmuştur. Bu nedenle makale, ABD kaya gazı devrimi ve yurtdışına doğal gaz ihraç etme eğilimi üzerinde durup Avrupa doğal gaz piyasaları hakkında bilgi vermiştir. Avrupa enerji piyasalarında yaşanabilecek rekabeti daha iyi kavramak için, Soğuk Savaş'ın başından

bu yana ABD ile Rusya arasında enerji ilişkilerindeki en önemli olaylar tarihsel perspektifle sunulmuştur.

ABD'nin, Avrupa'daki müttefiklerinin enerji güvenliği konusundaki bakış açısının net olduğu görülmektedir ki bu bakış açısı tek bir gaz tedarikçisi ülkeye enerji bağımlılığı olunmaması gerektiğini öngörmektedir. ABD'nin Avrupa'yı doğal gaz ihracatı için cazip bir pazar olarak görmesinin sebepleri iki türlü açıklanabilir. İlki, son on yılda kaya gazı üretiminin artmasından sonra ABD'nin, dünyanın en büyük doğal gaz hidrokarbon üreticisi olmasıdır. Kuzey Amerika'nın doğal gaz üretimi ve doğal gaz kaynaklarının bolluğu nedeniyle ABD, yurtdışında yeni ihracat pazarları bulma eğilimine girmiştir. Aynı zamanda, Avrupa Birliği, doğal gaz arzını çeşitlendirmenin ve şu anda çoğu tek bir tedarikçi olarak Rusya'ya bağlı olan Üye Devletlerin enerji kaynaklarını çeşitlendirmenin yollarını aramaktadır.

İkincisi, Rusya'nın jeopolitik hedeflerine ulaşmak için gaz kaynaklarını kullanabiliyor olması, küresel bir enerji üreticisi ve ihracatçısı olmasına dayanmaktadır. Rusya, "yakın çevresinde" çıkarlarını güvence altına almak ve jeopolitik etkisini Avrupa da dahil olmak üzere daha uzaklarda da hissettirmek istemektedir (Korteweg, 2018: 2). Hem geçiş ülkelerini hem de tüketici ülkeleri etkileyen Rusya, gaz kaynaklarını bir ceza ve ödül aracı olarak kullanmaktadır. Tam da bu nedenle ABD'nin, özellikle muhtemel Kuzey Akım 2 projesiyle, Avrupa'nın Rus doğalgaz arzına olan bağımlılığına güçlü bir şekilde karşı çıkmaktadır (Aoun, 2015: 6). ABD, Avrupa'yı artan dış bağımlılık tuzağına düşmemesi konusunda uyarmıştır çünkü bu sadece Rusya'nın dış politika hedeflerini gerçekleştirmesi için kolaylaştırıcı bir etken olacaktır.

Avrupa doğal gaz piyasalarındaki durum, ABD'nin Avrupa'nın çeşitlendirme stratejileri geliştirmesine gösterdiği destek ile birleştiğinde, ABD'den yapılan LNG ihracatının, Rusya'nın Avrupa ülkelerine doğal gaz arzına olan bağımlılığının kademeli olarak kaldırması ve arzın çeşitlendirilmesi için yolu açacağı savunulabilir. Avrupa Komisyonu, daha fazla ABD LNG'si tedarik etmeyi ve AB genelinde LNG terminallerinin geliştirilmesine yatırım yapacağını ifade etmiştir. Avrupa Komisyonu, AB finansman programları kapsamındaki finansal araçları kullanarak, Hırvatistan, Yunanistan, Kıbrıs, Kuzey Yunanistan, Polonya ve İsveç'te daha fazla LNG terminali inşa etmeyi hedeflemektedir.

Ayrıca ABD veya başka bir tedarikçi tarafından ihraç edilen LNG, boru hattı üzerinden Avrupa kıtasına ulaşması halinde gaz ithalatı ile doğrudan rekabete girecektir. Böyle bir durumda Avrupa pazarında tüm aktörler nezdinde yeniden fiyatlandırma stratejileri oluşturulacaktır. ABD'den ihraç edilen gaz için yüksek ulaşım maliyeti, hali hazırda görece uygun fiyatlarla gaz tedarik eden Rusya ve Norveç lehine bir duruma yol açabilir. Ancak ABD LNG'sinin, iki nedenden dolayı Avrupa pazarlarındaki Rus hakimiyeti ile rekabet etmesi mümkün görünmektedir. Birincisi, gaz sözleşmeleri imzalanırken, Rusya'nın halen tüm gaz sözleşmelerini petrol fiyatlarını geleneksel fiyatlandırma modeline bağlı tutmasıdır. Böylece küresel petrol fiyatlarının artması halinde, Rus gazının fiyatı da buna bağlı olarak artacaktır. İkinci olarak Kremlin'in enerjiyi dış politika aracı olarak kullanması, jeopolitik avantaj sağlaması ve doğal gaz sağladığı ülkelerde nüfuzunu kullanması, Üye Devletlerin gaz ithalatının bir kısmı için başka bir yol aramasını tetikleyebilir.

Bu makalede sunulan Polonya ve Litvanya örnekleri, ülkeler için ABD'den yapılacak LNG ithalatının finansal maliyetinin, Rusya'dan yapılan gaz ithalatının politik maliyetinden çok daha kabul edilebilir olduğunu göstermektedir. Kuzey Akım 2 projesinin güçlü muhalifleri, Rusya'nın Avrupa'da daha fazla politik ve ekonomik nüfuz kazanma konusundaki kritik duruşlarını yansıtmaktadır. Kuzey Akım 2 boru hattının inşası, yalnızca mevcutta toplam Avrupa doğal gaz ithalatının yaklaşık %40'ına sahip olan Rus kapasitesinin artırılması değil, aynı zamanda Rusya'nın Kuzey Akım 2'nin kapsamında başta Almanya olmak üzere AB Üye Devletleri ile pazarlık gücünün artmasına yol açacaktır. Bazı Üye Devletlerin çeşitlendirme politikalarından vazgeçmeyecekleri kesin görünmektedir. Meselenin akıbeti, kesin bir duruşu olmayan Üye Devlet hükümetlerinin Rusya'nın gaz arzını iki katına çıkarması eğilimine yönelik kararlarıyla şekillenecektir. Bu nedenle, Kuzey Akım 2 projesine dair son karar, Avrupa'nın hangi yöne hareket etmeye istekli olduğunun bir göstergesi olacaktır.

Sonuç olarak, Avrupa ABD'nin doğal gazına açık olduğu için Washington, uygun fiyatlar sunmak ve LNG terminallerinin gelişimini güçlendirmek için finansal olarak uygun bir strateji ortaya koymak durumundadır. Çeşitli Üye Devletlerin kendi hükümetlerine Moskova tarafından getirilen dış politika kısıtlamalarını kaldırma amaçları düşünüldüğünde, siyasal avantajın ABD lehine olduğu savunulabilir.

Asıl hayati mesele ise Avrupa ülkelerinin Avrupa gaz piyasasındaki Rus hakimiyetinin sürdüğü bir durumda ödemek zorunda olacakları politik maliyet ile mevcut şartlar altında Rusya'nın teklif ettiğinden daha maliyetli olma potansiyeli olan ABD LNG'sinin finansal maliyetine katlanma arasındaki tercihte düğümlemektedir.

Kaynakça

Anderson, S. et al. (2017), The America First Energy Policy of the Trump Administration, *Journal of Energy & Natural Resource Law*, 35(3), 221-270.

AP News. (2018), 'Poland Says Russian Gas Pipeline is a 'New Hybrid Weapon'', <https://apnews.com/eba0b8e4ba8e4a9b9b107cf166213508>, (Erişim Tarihi: 29.02.2018).

Belleli, J. (2013), The Shale Gas 'Revolution' in the United States: Global Implications, Options for the EU, http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/briefing_note/join/2013/491498/EXPO-AFET_SP%282013%29491498_EN.pdf, (Erişim Tarihi: 08.02.2018).

Bureau of Energy Resource, U.S. Department of State. <https://www.state.gov/e/enr/>, (Erişim Tarihi: 08.02.2018).

Booth, K. (2007). *Theory of World Security*, Cambridge: Cambridge University Press.

Brzezinski, Zbigniew. (1997). *Büyük Satranç Tahtası*, İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Buzan, B. et al. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*, London: Lynne Rienner Publishers.

Buzan, B. (1991). *People, States and Fear: an Agenda for International Security Studies in the Post-cold War Era*, Second Edition, London: Harvester Wheatsheaf.

Buzan, B. and Wæver, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge: Cambridge University Press.

Centre on Global Energy Policy. (2018), U.S. Energy Diplomacy, <https://energypolicy.columbia.edu/sites/default/files/pictures/CGEPUSEnergyDiplomacy218.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.04.2019).

Cikovic, H. (2008), The Analysis of the Influence of Energy Security on Foreign and Security Policy of the Republic of Poland, *Croatian International Relations Review*, July-December, s.119-128.

Dilek, S. (2017). *Oyun Teorisi Eşliğinde Sanayi Ekonomisi*. İstanbul: Seçkin Yayınları.

Dziggel, O. C. (2016). The Reagan Pipeline Sanctions: Implications for U.S. Domestic Policy and the Future of International Law, *Townson University Journal of International Affairs*, 11(2), 129-154.

Emmort, R. and J. Strupczewski. (2014), Obama Tells EU to Do More to Cut Reliance on Russian Gas, <https://www.reuters.com/article/us-usa-eu-summit/obama-tells-eu-to-do-more-to-cut-reliance-on-russian-gas-idUSBREA2P0W220140326>, (Erişim Tarihi: 29.02.2018).

Energy Institute. (2015), A Guide to Shale Gas, https://knowledge.energyinst.org/_data/assets/pdf_file/0020/124544/Energy-Essentials-Shale-Gas-Guide.pdf, (Erişim Tarihi: 23.02.2019).

Études de l'Ifri. (2016), *The U.S. Natural Gas Exports, New Rules on the European Gas Landscape*, https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/etude_cornot_gaz_naturel_en_europe_en_okdb_complet-reduit_ok.pdf, (Erişim Tarihi: 13.04.2019).

European Commission, Liquefied Natural Gas. <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/oil-gas-and-coal/liquefied-natural-gas-lng>, (Erişim Tarihi: 10.02.2018).

European Commission. (2017), Commission Delegated Regulation (EU) amending Regulation (EU) No 347/2013 of the European Parliament and of the Council as regards the Union List of Projects of Common Interests, https://ec.europa.eu/inea/sites/inea/files/annex_to_pci_list_final_2017_en.pdf, (Erişim Tarihi: 14.02.2018).

European Commission. (2018), EU-U.S. Joint Statement of 25 July: European Union Imports of U.S. Liquefied Natural Gas (LNG) Are on the Rise, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4920_en.htm, (Erişim Tarihi: 29.02.2018).

European Parliament. (2017), Europe's Increasing Need for Gas Supply Security (Infographic), <http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/economy/20170911ST>

O83502/europe-s-increasing-need-for-gas-supply-security-infographic, (Erişim Tarihi: 14.02.2018).

European Statistical Office. (2018), EU Imports of Energy Products – Recent Developments, <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/46126.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.02.2018).

European Policy Center. (2016), Lost in Transition? US Foreign Policy from Obama to Trump, <https://core.ac.uk/download/pdf/148908712.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.03.2019).

European Parliament Committee on Foreign Affairs. (2018), Energy as a Tool of Foreign Policy of Authoritarian States, in Particular Russia, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603868/EXP_O_STU\(2018\)603868_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603868/EXP_O_STU(2018)603868_EN.pdf), (Erişim Tarihi: 14.03.2019).

Floyd, R. (2007). Human Security and the Copenhagen School's Securitization Approach: Conceptualizing Human Security as a Securitizing Move, *Human Security Journal*, 5(Winter), 38-49.

Garden, R. (2018), Remarks by President Trump and President Juncker of the European Commission in Joint Press Statements, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-president-juncker-european-commission-joint-press-statements/>, (Erişim Tarihi: 29.02.2018).

Gardner, T. (2018), Trump's 'Energy Dominance' Strategy is Undercutting Russia's Influence and Business in Europe, <http://uk.businessinsider.com/trumps-energy-dominance-undercutting-russias-influence-in-europe-2018-2?r=US&IR=T>, (Erişim Tarihi: 29.02.2018).

Gorst, E. (2004), The Energy Dimension in Russian Global Strategy: Russian Pipeline Strategies: Business versus Politics, <https://scholarship.rice.edu/bitstream/handle/1911/91482/russian-pipeline-strategies-business-versus-politics.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, (Erişim Tarihi: 14.03.2019).

Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment. (2018), What Is Shale Gas, How Is It Extracted Through Fracking and What are Fracking's Impacts?,

<http://www.lse.ac.uk/GranthamInstitute/faqs/shale-gas-extracted-fracking-frackings-impacts/>, (Erişim Tarihi: 16.03.2019).

International Association for Energy Economics. (2017), The Evolution of the Energy Security Concept and APEX Energy Cooperation, <https://www.iaee.org/en/publications/newsletterdl.aspx?id=429> , (Erişim Tarihi: 12.02.2019).

IstitutoAffariInternazionali. (2015), European Energy Security Challenges and Global Energy Trends: Old Wine in New Bottles?, <http://www.iai.it/sites/default/files/iaiw1503.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.03.2019).

Jaffe, A. M. (2018), Will Energy Be Part of the U.S.-Russia Helsinki Summit. Council on Foreign Relations, <https://www.cfr.org/blog/will-energy-be-part-us-russia-helsinki-summit>, (Erişim Tarihi: 29.02.2018).

Khrushcheva, O. and T. Maltby (2016).The Future of EU-Russia Energy Relations in the Context of Decarbonisation, *Geopolitics Journal*, 21(4), 799-830.

INEA, Innovation and Networks ExecutiveAgency. (2018), Connecting Europe Facility, <https://ec.europa.eu/inea/en/connecting-europe-facility>, (Erişim Tarihi: 14.02.2018).

International Energy Agency, Energy Security, <https://www.iea.org/topics/energysecurity/>, (Erişim Tarihi: 14.02.2018).

King&Spalding. (2018), An Overview of LNG Import Terminals in Europe, https://www.kslaw.com/attachments/000/006/010/original/LNG_in_Europe_2018_-_An_Overview_of_LNG_Import_Terminals_in_Europe.pdf?1530031152, (Erişim Tarihi: 29.02.2018).

Lo, B. (2015), *Russia and the New World Disorder*, London: Brookings Institution Press.

Loskot-Strachota, A. (2016), 'NordStream 2: Policy Dilemmas and the Future of EU Gas Market', https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2378856/3/NUPI_Policy_Brief_2_Loskot_Strachota.pdf, (Erişim Tarihi: 17.03.2019).

Lossan, A. (2015), 'Russian Historian: Importance of Lend-Lease Cannot be Overestimated',

https://www.rbth.com/business/2015/05/08/allies_gave_soviets_130_billion_under_lend-lease_45879.html, (Erişim Tarihi: 29.02.2018).

Macit, F. and H. Rehm. (2014), 'The U.S. Shale Gas Revolution and Perspective for LNG Exports', https://www.academia.edu/10275936/The_US_Shale_Gas_Revolution_and_Perspectives_for_LNG_Exports, (Erişim Tarihi: 29.02.2018).

Metzel, M. (2018), Energy May Become Driving Force for Russia-US Ties, <http://tass.com/economy/1011071>, (Erişim Tarihi: 24.02.2018).

Nuttall, W. J. (2017), Energy and the Military: Convergence of Security, Economic, and Environmental Decision-Making. Energy Policy Research Group, <https://www.eprg.group.cam.ac.uk/wp-content/uploads/2017/11/1717-Text.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.03.2019).

Nyman, J. (2018). Rethinking Energy, Climate and Security: a Critical Analysis of Energy Security in the United States, *Journal of International Relations and Development*, 21(1), 118-145.

Özçelik, T. G., Biçer, R. S. S. (2018), *Dünden Bugüne Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Açısından Sivil Asker İlişkisi*, Ekin Yayınevi: Bursa.

Perovic, J. (Ed.) (2017), *ColdWarEnergy: A TransnationalHistory of SovietOilandGas*, London: PalgraveMacmillian.

Poland at Sea Maritime Magazine. (2018), '24-year Contract with Cheniere Signed – Deliveries of American LNG to Poland Will Commence in 2019', <http://www.polandatsea.com/24-year-contract-with-cheniere-signed-deliveries-of-american-lng-to-poland-will-commence-in-2019/>, (Erişim Tarihi: 27.02.2018).

Polish Oil and Gas Company (PGNiG). (2018), 'Gas Consumption in Poland is on the Rise. Share of Gas Purchased from Russia is in Decline, While Imports of LNG Have Grown', <http://en.pgnig.pl/news/-/news-list/id/gas-consumption-in-poland-is-on-the-rise-share-of-gas-purchased-from-russia-is-in-decline-while-imports-of-lng-have-grown/newsGroupId/1910852>, (Erişim Tarihi: 24.02.2018).

Rapier, R. (2018), 'The U.S. Is Still The Global Natural Gas King', <https://www.forbes.com/sites/rrapier/2018/07/29/the-u-s-is-still-the-global-natural-gas-king/#6928ed16f902>, (Erişim Tarihi: 24.02.2018).

Safarov, A. et al. (2018), 'Russia-Ukraine GasDispute: Is Europe Under Threat', <https://www.dw.com/en/russia-ukraine-gas-dispute-is-europe-under-threat/a-42912675>, (Erişim Tarihi: 22.02.2018).

Shiryayevskaya, A. (2018), 'U.S. LNG Gets a Big Cheer in One of Russia's Small Neighbours', <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-04-19/u-s-lng-gets-a-big-cheer-in-one-of-russia-s-smaller-neighbors>, (Erişim Tarihi: 20.02.2018).

Smith, K. C. (2008), *Russia and European Energy Security: Divide and Dominate*, Washington DC: Centre for Strategic and International Studies.

Squeglia, C. and R. Matarazzo. (2015), 'The US-EU Energy Trade Dilemma', <http://www.iai.it/sites/default/files/iaiw1528.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.03.2019).

Stevens, P. (2010), 'The 'Shale Gas Revolution': Hype and Reality', https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Energy%2C%20Environment%20and%20Development/r_0910stevens.pdf, (Erişim Tarihi: 22.03.2019).

U.S. Code. 'The Natural Gas Act. Exportation or Importation of Natural Gas; LNG Terminals. 15 U.S. Code § 717b.' <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/15/717b>, (Erişim Tarihi: 14.02.2018).

The White House Office of the Press Secretary. (2012), 'Remarks by the President on American-Made Energy', <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/03/22/remarks-president-american-made-energy>, (Erişim Tarihi: 14.02.2018).

UNIAN Information Agency. (2018), *U.S. Urges Russia not to Use Gas as Political Weapon against Ukraine*, <https://www.unian.info/politics/10029284-u-s-urges-russia-not-to-use-gas-as-political-weapon-against-ukraine.html>, (Erişim Tarihi: 19.02.2018).

U.S. Department of the Army, 'Energy Security & Sustainability (ES²) Strategy', <https://www.army.mil/e2/c/downloads/394128.pdf>, (Erişim Tarihi: 16.02.2018).

U.S. Department of State. 'Highlights in the History of U.S. Relations with Russia, 1780-2006', <https://www.state.gov/p/eur/ci/rs/200years/c30273.htm>, (Erişim Tarihi: 23.02.2018).

- U.S. Department of State (b). (2010), 'Gore-Chernomyrdin Commission. 95/06/20 FactSheet', http://www.channelingreality.com/Clinton_Gore/95_06_20_Gore-Chernomyrdin_1994_Moscow.pdf, (Erişim Tarihi: 23.02.2018).
- U.S. Department of State (c). (2002), 'Development of the US-Russian Energy Dialogue', <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/rm/2002/15433.htm>, (Erişim Tarihi: 23.02.2018).
- U.S. Energy Information Administration. (2018), 'The United States Exported more Natural Gas than It Imported in 2017', <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=35392>, (Erişim Tarihi: 24.02.2018).
- U.S. Energy Information Administration. (2017), 'Appalachia Region Drives Growth in U.S. Natural Gas Production Since 2012', <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=33972#tab1>, (Erişim Tarihi: 24.02.2018).
- U.S. Energy Information Administration. (2016), 'United States Remains Largest Producer of Petroleum and Natural Gas Hydrocarbons', <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=26352>, (Erişim Tarihi: 24.02.2018).
- U.S. Presidency. (2017), 'National Security Strategy of the United States of America (2017)', <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.02.2018).
- Walt, S. M. (1991). The Renaissance of Security Studies, *International Studies Quarterly*, 35(2), 211-239.
- Williams, M. C. (2003). Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics, *The International Studies Association*, 47(4), 511-531.
- Yergin, D. (1988), Ensuring Energy Security in the 1990s, *Foreign Affairs*, 67(1), 110-132.
- Washington Post. (2006), 'Bush Delivers Speech on Renewable Fuel Sources', <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/04/25/AR2006042500762.html?noredirect=on>, (Erişim Tarihi: 20.02.2018).

